

Tasavvuf

TASAVVUF

Hazırlayan :

Selçuk ERAYDIN

(İst. Yük. İslâm Enstitüsü
Tasavvuf Tarihi Asistanı)

İDÂYETTE tasavvuf sôfi bican olmağa derler
Nihâyette, gönül tahtında sultân olmağa derler (1)
Tarikatte, ibarettir tasavvuf mahv-ı sûretten
Hakikatte, sarây-ı sırda mihmân olmağa derler (2)
Bu âb u kil libâsından tasavvuf âri olmaktadır
Tasavvuf, cism-i sâfi, nûr-i yezdân olmağa derler (3)
Tasavvuf, lem'a-yı envâr-ı mutlakdan uyarmaktır
Tasavvuf, âteş-i aşk ile sûzân olmağa derler (4)
Tasavvufta şerâid nâme-i hestiyi dürmektir
Tasavvuf, ehl-i şer' ü ehl-i imân olmağa derler (5)
Tasavvuf ârif olmaktadır hakîmen âdetullâha
Tasavvuf, cümle ehl-i derde dermân olmağa derler (6)

Tasavvuf, ten tılısmın ism miftâhıyla açmaktır
Tasavvuf, bu imâret külli virân olmağa derler (7)
Tasavvuf sôfi kâli hâle tebdil eylemektir bil
Dahi her söz ki söyler, âb-ı hayvân olmağa derler (8)
Tasavvuf, ilm-i ta'birât u te'vilâtı bilmektir
Tasavvuf cân evinde sırr-ı sübhân olmağa derler (9)
Tasavvuf, hayret-i kübrâda mest ü vâlih olmaktadır
Tasavvuf Hakkin esrarında hayrân olmağa derler (10)
Tasavvuf kalb evinden mâsivallahı gidermektir
Tasavvuf kalb-i mü'min, arş-ı Rahmân olmağa derler (11)
Tasavvuf, her nefeste şarka vü garba erişmektir
Tasavvuf, bu kamu halka nigezbân olmağa derler (12)
Tasavvuf, cümle zerrât-ı cihanda hakkı görmektir
Tasavvuf gün gibi kevnê nümâyân olmağa derler (13)
Tasavvuf anlamaktır yetmiş iki milletin dilin
Tasavvuf âlem-i akla Süleymân olmağa derler (14)
Tasavvuf, urvet-i vüskâ yükün can ile çekmektir
Tasavvuf mazhar-ı âyât-ı gufrân olmağa derler (15)
Tasavvuf ism-i âzamla tasarrufdur bütün kevnê
Tasavvuf, câmi-i ahkâm-ı Kur'an olmağa derler (16)
Tasavvuf, 'her nazarda zât-ı Hakka nâzır olmaktadır
Tasavvuf, sôfiye her müşkil asân olmağa derler (17)
Tasavvuf, ilm-i Hakka sînesini mahrem etmektir
Tasavvuf, sôfi bir katreyken ummân olmağa derler (18)
Tasavvuf, küllü yakmaktır vücûdun nûr-i lâ ile
Tasavvuf, nûr-ı illâ ile insân olmağa derler (19)
Tasavvuf, on sekiz bin âleme dopdolu olmaktadır
Tasavvuf, nühfelek emrine fermân olmağa derler (20)
Tasavvuf, «kul kefâbillah» ile dâvet dürür halkı
Tasavvuf, «irciî» lâfzıyla mestân olmağa derler (21)
Tasavvuf, günde bin kerre ölüp yine dirilmektir
Tasavvuf, cümle âlem cisminde cân olmağa derler (22)
Tasavvuf, zât-ı insan, zât-ı Hak'da fâni olmaktadır
Tasavvuf, «kurbu ev ednâ»da pinhân olmağa derler (23)
Tasavvuf, cânı cânâna verip âzâde olmaktadır
Tasavvuf, can-ı cânân, cân-ı cânân olmağa derler (24)
Tasavvuf, sende olmaktadır hakikat hak ey İbrahim
Tasavvuf, şer'-i Ahmed dilde bürhân olmağa derler (25)

Aksaray Olanlar tekkesi şeyhi
İBRAHİM EFENDİ (V. H. 1066)

(1) Tasavvuf mesleğine intisab etmek isteyen talib, kendini yok farz edecektir. Bir an için dahi kendisinde varlık görmeyecek, sadece Cenab-ı Hakk'ın tecellilerini temaşa edecektir.

Bu minval üzere hareket eden insan inallah makbul olduğu gibi, indenas da makbul bir hüviyete bürünmüş olur.

(2) Tarikatte tasavvuf, mevcûdâtı bilkuvve yok farzetmekten ibarettir. Nitekim Molla Cami'in : beyti de buna işaretler.

کل مافی المکون وهم اوحیال - او عکرس فی

(1) المر ای او ظلال

Hakikatte ise, esrâr-ı kevne tam manâsıyla vukûf kesbetmektir.

(3) Tasavvuf, madde ile meşgul olmaktan ziyâde, ruh ve manâ ile meşgul olmaktır, yani bedeni düşünmeyip, ruh ile hemhâl olmaktır.

Tasavvuf, tertemiz bir cisme sahib olmak, Hakk'ın nûruna mazhar olmaktır.

اقبل علی النفس واستكمل فضائلها فأنت بالنفس

(2) لبالجم انسان

(4) Tasavvuf, Hakk'ın nurlarından gönüde bir ışık yakabilmektir. Tasavvuf, aşk-ı hakiki âteşiyle yanıp, tutuşmaktır.

(5) Tasavvufta şart, varlık kitabını yok farzetmektir.

Tasavvuf hem şeriat, hem de manâ ehli olmağa derler. Zira bu mesleğe intisab etmiş bir kimse dinî hükümleri bileceği gibi, tahkiki bir imâna da sahib bulunacaktır. Nitekim ecille-i mütesavvifin aynı zamanda büyük âlim idiler.

(6) Tasavvuf, kevânin-i ilâhiyenin hikmet-i teşriini bilerek vâkîf olmaktır.

Tasavvuf, ihtiyaç sahiblerini araştırıp bulmak, onlara yardım etmek, işlerini kolaylaştırmak, dertlerine derman olmaktır.

(7) Her büyü tılsımı bir dua ile açıldığı gibi, ten tılsımı da ism-i celâl ile açılır. Varlık esmâ-i hüsnanın hangi tecellisine mazhar ise o yoldan işe girişmek iktiza eder. Bir kısım tasavvuf erbâbı bu isimden «İsm-i A'zam'ın maksûd olduğuna kâildirler.

Tasavvuf, bu kâinatı tamamen yok farzetmek, her zerrede Cenab-ı Hakk'ın kudretinin tecellisini temaşa etmektir.

(8) Sôfiyye, ilmiyle âmîl bir kimse olması iktiza eder. Söz başka, hal başkadır, iş hâl ile mümkün olur.

Äyinesi işdir kişinin lâfa bakılmaz, Şansın görünür rütbe-i aklı eserinde

— Ziya Paşa —

Sôfinin söylediği her sözde bir hikmet gizlidir, onun söylediği her söz âb-ı hayat gibi müessirdir, yani insanlara rûh verir.

(9) Tasavvuf, tefsir ilmine tam bir vukûf kesbetmek, tâbirât ve tevilât ilmini bilmektir.

Tasavvuf, Allah'ın kudretini, celâl-i azametini idrak etmek, hakâik-i ilâhiyyeyi anlamaktır. Zira sôfinin kalbi her temâşada Hakk'ın tecelliyâtını görür.

(10) Tasavvuf, Hakk'ın sırlarına vukûf ile kendinden geçmek, kâinatın her zerresinde O'nun kudretini görmek, şu kesret-i nâmütenâhiye bakarak, hayretler içersinde kalmaktır.

(11) İnsanların kalblerinde zaman zaman beliren mecâzi aşk, Hakk'ın kudretini düşünerek ortaya çıkarsa doğru olabilir.

Tasavvuf mü'minin kalbi, Hakk'ın da tecelligâhi olmaktır.

کعبه بنیاد حلیل آرزست - دل نظر کاه

(3) حلیل اکبر است

(12) Tasavvuf, sağda solda, uzakta yakında ne kadar ihtiyaç sahibi varsa onların imdadına koşmak, herkesle yakından ilgilenmek, herkesin hâlini anlamaktır. Zira her fert başka bir âlem, başka bir varlıktır.

«Her kesin bir revîşi, her revîşin bir kesi var.»

(13) Tasavvuf, kâinatın her zerresinde Cenab-ı Hakk'ın kudretinin tecellilerini görmektir.

Sôfi, güneş gibidir, herkes onun irfanından istifade ve istifaze eder.

(14) Nasıl ki Hz. Süleyman kuş diline varıncaya kadar her konuşulan dilden haberdar olduysa.

Tasavvuf, herkesin hâlini, sözünü anlayabilmek, ferasetli olmaktır.

(15) Tasavvuf, içten inanmak ve o imânı öncüye kadar muhafaza etmektir.

Tasavvuf, gufrân âyetlerine mazhar olmaktır ki bu da ancak âmâl-i sâliha ile mümkün olur.

(16) Tasavvuf, bütün cihâna ism-i A'zamla tasarruf etmektir (4).

Tasavvuf, Kur'an-ı Kerim'in ahkâmını amelen tatbik etmek, emir ve yasakları bihakkın yerine getirmek ve meâni-i Kur'an'a vâkîf olmaktır.

(17) Burada zât-ı Hak'dan mak-sat, hüviyyet-i ilâhiyyedir. O esmâ ve sıfât ile tecelli etmiştir, her nazarda bunları temaşa etmektir.

Tasavvuf erbabından biri için zor

diye bir şey yoktur. Zira sôfiye göre her şey ancak vakti gelince olur. O her şeyi ilâhi bir sebebe bağlar, her müşkili zor görmez, asân görür ve her zaman huzur içersinde bulunur.

«Oldu olacak olmayacak, olmadı asla
Âlemde niçin boş yere sa'yu hazer
ettim.»

(18) Tasavvuf, maarif-i ilâhiyyeye kalbini mahzen yapmak, yani kendini toplamaktır, ilm-i ledünnü, zâhir ve bâtını bilmek, bu suretle başkalarına faydalı olmaktır.

Sôfinin dergâhu öyle bir dergâhdır ki, buraya saman çöpü gibi giren dağ gibi büyür, dağ gibi gurur ve azamete giren de saman çöpü gibi küçülür.

(19) Tasavvuf, mevcudâtı yok farzetmek, onu «lâ» nûru ile yakmaktır. Zira «lâ» masivallahı kaldırır, o nûr-ı mübeşşirdir. İnsan ancak «İllallah» dedikten sonra kemâl sahibi olabilir.

«Lâ ile nefy-i vücûd etse eğer bir
mümkir,
Yine Mevlâya döner, kurtulamaz
«illâ»dan.»

— Ö. Ferid Kam —

(20) On sekiz bin âlem, kâinatdır. Tasavvuf, kâinattan haberdar olmak, eşyanın hakikatının künhüne vâkîf olmaktır.

Dünyada ne varsa hepsi İlähi kânuna bağlıdır, her şey Allah'ın sünnetiyle hareket eder, Cenab-ı Hakk'ın kânunu değişmez (5).

(21) Tasavvuf, «kul kefâ billah» ile Hakk'a davet etmek ve şirk-i ha-

(*) Muhterem hocamız Mahir İZ beyin Yüksek İslâm Enstitüsü Tasavvuf Tarihi ders takrirlerinden bilistifade hazırlanmıştır.

(1) Kainatta mevcut olan her şey vehim ve hayâlden, yahut aynalardaki akislerden veya gölgelerden ibarettir.

(2) Sen nefsine teveccüh et, yalnız cismine meşgul olma. Çünkü sen nefsinle, yani rûhla insansın.

(3) Kâ'be-i şerifi Hz. İbrahim (Halilullah) emri-i Hak'la inşa etmiştir, O'nun eseridir. Halbuki gönül Cenab-ı Hakk'ın daima taht-ı murakabesinde.

(4) İsm-i A'zamın bilinmediği, bunu bilip Allah'ın izniyle tasarruf etmek icabettiği söylenir. Bu kelime sôfiyye ve ülemâ arasında pek çok dedikoduyla sebebiyet vermiştir.

(5) ...O halde Allah'ın sünnetine bir tebdil bulamazsın, Allah'ın sünnetine bir tahvil de bulamazsın (Fâtır sûresi: 43).

fiden kurtulmaktadır. (Burada mâsi-vadan tecerrüd kastediliyor)

Huzûr-ı İlâhiye geldikte her şeyi bir kenara atmak, sadece onun ni-metlerini düşünmektir.

Tasavvuf, «İrcii» emrinin zevki-yle kendinden geçmektir.

«Hayât-ı cavîdânı şeyh-i kâmilîden suâl ettim,
Ölümden evvel ölmektir deyince intikâl ettim.»

(22) Tasavvuf, günde bin kere, insanı kaplayan zevâhirden kurtulmak ve Hakk'a yönelmek, her an hayy ism-i celâlinin mazharı olabilmektir. Çünkü, «tasavvuf, Hakk'ın seni senin ile imâtesi ve kendisiyle ihyâsıdır.»

Tasavvuf, herkesin imdadına koşmak, ihtiyaç sahibi olanların derdi-ne dermân olmaktır. Her ne ki senin yardımına ihtiyaç gösteriyor, sen se-rebsin, koşacaksın.

(23) Burada «zât-ı Hak» sözü mecazîdir.

«Rüçûm Hakkadır Memdûh,
Gelir haydan, gider hûya»

— Memduh Paşa —

—Zât-ı insandan murad rûhdur. O ruh Rabbin emridir. İnsanın fenâ bulması emr-i ruh ilemdir. «Kurbu ev ednâ» Hz. Muhammed (S.A.V.) in vârisi olmaktır, o da ilimle müm-kündür :

(6) العلماء ورثة الانبياء

(24) Tasavvuf, cânı sevgiliye ve-rip kurtulmaktadır.

«Cânı cânân dilemiş, vermemek olmaz ey dil
Ne niza eyleyelim ol ne senindir ne benim.»

Tasavvuf, sevgilinin cânı olmak, sevgiliye ulaşabilmektir. Buna tasavvufta «fenâ fillah» derler.

(25) Tasavvuf, takva ve rıza mer-tebesine ulaşmaktır. O da Hakk'ı tanımak, O'nun peşinden gitmekle mümkündür.

Tasavvuf gönülde şer'-i Ahmed'i delil olarak kullanmaktadır.

HZ. PEYGAMBERİN

Yüzü nur, gölgesi nur,
Hayatı ve dini nur,
Yattığı Makberi nur,
Hz. Peygamberin...

Bütün yüzler solacak,
Mahşer yeri dolacak,
Şefaati olacak,
Hz. Peygamberin...

Koşan gider izinden,
İlham alır sözünden,
Şefkat akar yüzünden
Hz. Peygamberin...

MUHSİN İLYAS SUBAŞI